USA a Československo pred augustovou inváziou vojsk „päťky"

V dvoch nasledujúcich kapitolách sa zameriam na analýzu úlohy a postoja vedúcej západnej veľmoci – Spojených štátov amerických – k udalostiam v Československu roku 1968 od začiatku reformného procesu, ako i v čase vojenskej invázie a jej dôsledkov. V súvislosti s danou problematikou priblížim čitateľovi aj historické pozadie dvojstranných americko-československých hospodárskych vzťahov po roku 1945, ktorých nedoriešené otázky v zásade neovplyvnili postoj USA k československému reformnému procesu roku 1968.

Na príbeh Československa v pamätnom roku 1968 môžeme nazerať z viacerých rovín, v žiadnom prípade ho však nemôžeme vnímať ako izolovaný jav bez vonkajších a vnútorných súvislostí. Udial sa v určitom čase a priestore, v 60. rokoch 20. storočia, v období otepľovania medzinárodných vzťahov – veľmocenskej politiky *détente* –, keď v Európe i v USA nastupovala k moci nová, medzivojnová politická generácia, ktorá chcela zmeniť dovtedajšie usporiadanie sveta a jeho hodnoty.

Vyše dvadsať rokov po druhej svetovej vojne bolo Československo ukážkovým modelom vzorného satelita Sovietskeho zväzu. Obrodný proces v spoločnosti, ktorého prvoradým cieľom bola snaha naštartovať nové, slobodnejšie a voľnejšie pomery v krajine, však narazil na jednoznačný nesúhlas východnej supermocnosti a nakoniec sa skončil vojenským zásahom. Jednoducho povedané, z pohľadu ZSSR išlo o postupný proces straty jeho politickej kontroly nad ČSSR, ktorý vyriešil s pomocou silových prostriedkov s cieľom opätovne nastoliť svoju politickú kontrolu.

Stalo sa tak napriek tomu, že jednou z charakteristických vonkajších, resp. zahraničnopolitických čŕt československého obrodného procesu bolo zdôrazňovanie nemennosti zahraničnopolitickej orientácie ČSSR na ZSSR. Potvrdzovali to všetky významné dokumenty straníckeho i vládneho establishmentu prijímané od začiatku roka 1968. Hlavným pilierom československej zahraničnej politiky zostala naďalej orientácia na ZSSR a socialistické štáty. Posun nastal iba v tom, že sa začal zdôrazňovať aktívnejší prístup československej diplomacie v európskych záležitostiach, ako aj právo na rovnoprávnosť vzťahov v rámci krajín socialistického spoločenstva a Kremľa.

Pri charakteristike postojov Spojených štátov k československému obrodnému procesu treba brať do úvahy aj iné, pre USA oveľa dôležitejšie záležitosti. Z hľadiska ich domáceho (vnútorného) vývoja to bola najmä dlhotrvajúca a neúspešná vojna vo Vietname a príprava prezidentských volieb. Z medzinárodného aspektu to bolo zasa rešpektovanie *status quo* v bipolárnych veľmocenských vzťahoch. Tieto boli stabilné, navyše s tendenciou zlepšovania sa, čo bolo v záujme oboch hlavných svetových hráčov – USA i ZSSR.